

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Historické vědy – pomocné vědy historické

Marta H r a d i l o v á

**Příspěvky k dějinám knihovny minoritů v Českém
Krumlově v době předhusitské**

**On the History of the Minorite Library in Český
Krumlov during the pre-Hussite period**

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

vedoucí práce: Prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc.

2014

Přestože má studium dějin středověkých knihoven u nás již dlouholetou tradici a mnohé v tomto směru už bylo vykonáno, existují dodnes knihovny, které, ačkoliv nestály na okraji badatelského zájmu, mají stále ještě říci co nového. Takovou je i knihovna kláštera minoritů v Českém Krumlově s unikátně dochovaným středověkým rukopisným fondem.

Samotný klášter, vysvěcený roku 1358, založila spolu s klášteřem klarisek Kateřina, vdova po Petru I. z Rožmberka, spolu se svými syny Joštem, Petrem II., Oldřichem a Janem z Rožmberka. Uvedení minoritů a klarisek do Krumlova kopírovalo dobovou oblibu mendikantských řádů. Řád minoritů, založený roku 1209 sv. Františkem z Assisi, pokládal za svůj hlavní úkol kazatelskou činnost, kterou se snažil vést k náboženskému přesvědčení a zbožnosti zejména městské obyvatelstvo. Klarisky byly ženskou odnoží řehole sv. Františka a jejich kláštery byly pravidelně stavěny při kláštěrech minoritů, kteří klariskám poskytovali duchovní správu.

Pomineme-li příležitostné zmínky o českokrumlovské minoritské knihovně objevující se v monografiích spíše uměnovědného zaměření, zabýval se jako první jejími rukopisy Ferdinand Tadra ve svém článku o krumlovské slavnosti ukazování ostatků. V roce 1887 zpřístupnil Josef Emler nekrologia obou klášteřů. Další pozornost badatelů směřovala na konci 19. století k dochovaným jazykově německým rukopisům. V poválečném období se zájem soustředil zejména na dochovaný soupis knihovny z roku 1502, kterým se postupně zabývali Josef Tříška, Ivan Hlaváček a Josef Hejnic, který podal v roce 1995 zatím nejucelenější přehled dějin českokrumlovského kláštera i knihovny spolu s přehledem existující literatury a pramenů.

Cílem práce je přinést pomocí základních kodikologických postupů srovnávacího charakteru nové poznatky ke kvantitativnímu i kvalitativnímu složení knihovny minoritů v Českém Krumlově v době předhusitské. Pramennou základnu tvořenou především dochovanými rukopisy a soupisem knih z roku 1502 se podařilo heuristickým průzkumem rozšířit o dosud neznámý katalog minoritské knihovny z roku 1787 a o jediný dochovaný soupis knihovny českokrumlovských klarisek, který vznikl v roce 1782 při inventarizaci majetku rušeného konventu. Nejistá atribuce některých rukopisů českokrumlovské minoritské knihovně vedla ke studiu archivních materiálů uložených v archivu Uměleckoprůmyslového muzea. Studium těchto materiálů přineslo cenné poznatky nejen o prodeji rukopisů a prvotisků Uměleckoprůmyslovému muzeu v letech 1894–1896, ale i o podílu tamního ředitele Karla Heraina na záchraně 65 rukopisů z českokrumlovské minoritské knihovny za 2. světové války.

Pro nejstarší období dějin knihovny jsou hlavním pramenem dochované rukopisy, chybí jakýkoliv soupis knihovny i archivní prameny k jejím dějinám. V dalším časovém období (cca 1420–1800) se objevuje nový typ pramenů, a to soupisy a katalogy knihovny, které umožňují zachytit obsahové složení knihovny a postihnout kvantitativní změny. Pro 19. a 20. století nabývají na důležitosti především archivní prameny, na jejichž základě je možné sledovat změny rukopisného fondu.

Podle převažujícího typu pramenů byla práce rozdělena do tří částí, které odpovídají jednotlivým časovým obdobím ve vývoji knihovny a pokrývají celou dobu její existence. Protože se práce zaměřila především na nejstarší období existence knihovny, byly sledovány především prameny týkající se nejstarší části rukopisného fondu.

První ze tří částí je zaměřena přímo na předhusitské dějiny knihovny od jejich počátků v šedesátých letech 14. století až do vypuknutí husitských válek. Pozornost se soustředila především na rukopisy, pocházející z knižního daru Petra II. z Rožmberka klášteru, který tvořil jádro předhusitského fondu knihovny. S pomocí rukopisů, náležitých podle donačního zápisu do uvedeného souboru, byly za použití srovnání na základě písma a výzdoby určeny další rukopisy patřící do této skupiny. Jako mimořádně důležité se ukázalo i srovnání vnějších znaků dochovaných rukopisů. Stejná pozornost byla věnována i rukopisům patřícím českokrumlovským klariskám, které byly darovány Petrem II. z Rožmberka, protože obě knihovny sdruženého kláštera spolu byly zejména v počátcích své existence úzce spjaty.

Podle dedikačního zápisu lze s jistotou říci, že součástí daru určeného Petrem II. z Rožmberka klášteru, ať už minoritům nebo klariskám, byly tyto rukopisy: NK I A 55; NK VI B 9; NK XII F 36; NK XIII A 1a; NK XIII A 1b; XIII B 15 a UPM 5600 B. Na základě porovnání dalších znaků, zejména písařských rukou, výzdoby a vazby, se podařilo do souboru přiřadit další rukopisy: UPM 5887 A; UPM 5818 B a NK XIV B 15. Je zřejmé, že většina těchto rukopisů byla zhotovena na objednávku Petra II. z Rožmberka patrně v dílně činné pro církevní objednavatele v Praze, která pracovala mimo jiné i pro klášter roudnických augustiniánů-kanovníků. Brzy po založení kláštera byly patrně nejprve objednány liturgické rukopisy spolu s rukopisy martyrologií. K martyrologiu určenému minoritům bylo přímo v klášteře dopsáno Jakubem z Plzně nekrologium, jehož základní text vznikl na základě rozboru zápisů v nekrologiu v let 1368–1369. Jako počátek časového rozmezí, ve kterém rukopisy vznikly, můžeme stanovit rok 1358, kdy byl klášter vysvěcen, a jako nejzazší mezník smrt Petr II. z Rožmberka roku 1384. Pravděpodobně však většina rukopisů vznikla ještě v šedesátých a na počátku sedmdesátých let 14. století,

pro což svědčí i datace výzdoby některých rukopisů. Otázkou zůstává, kolik rukopisů klášter původně darem dostal. Pokud se blíže podíváme na soupis knihovny z roku 1502, je zřejmé, že ve srovnání s dochovanými svazky, schází nejméně sedm rukopisů (*Catena aurea*, *Moralia in Iob* chybí od každého díla dva svazky, ze čtyřsvazkové bible dokonce tři svazky). Součástí daru mohly být i další dnes nedochované rukopisy jako *Regula pastoralis* Řehoře I. Velikého, *Postilla litteralis in Novum testamentum* Mikuláše z Lyry či *Summa de vitiis* Viléma Peralda. Nechyběl patrně ani další svazek kázání patřící k rukopisu NK XII F 36, a součástí daru byly jistě i další v minulosti ztracené liturgické rukopisy. Nebudeme daleko od pravdy, když odhadneme velikost knižního daru Petra II. z Rožmberka klášteru na nejméně 30 rukopisů. Tři z darovaných rukopisů si zasluhují bližší pozornost i díky svým vazbám, které jsou raným příkladem užití růže jako heraldického supralibros. Rukopisy (UPM 5600 B; UPM 5887 A) mají vazby potažené hladkou nezdobenou kůží ozdobenou železnými vysekávanými nárožnicemi a středovým kováním heraldicky upraveným do tvaru pětilisté rožmberské růže. Dřevěné desky rukopisu UPM 5818 B, potažené světlou vepřovicí, jsou pak ozdobené železnými puklami ve tvaru pětilistých rožmberských růží přibitými vždy třemi hřebíčky uprostřed a ve čtyřech rozích desky. S velkou pravděpodobností jde v tomto případě o nejstarší známé české znakové supralibros.

S Rožmberky je spojován i vznik nejproslulejšího rukopisu spjatého s českokrumlovským konventem tzv. *Liber depictus*, který vznikl patrně na konci čtyřicátých let 14. století. Značnou část rukopisu zaujímá *Biblia pauperum*, rozšířená obrazovo-textová skladba, využívaná jako pomůcka při výuce teologie. Mezi světci však nejsou zastoupeni světci františkánští, což odporuje hypotéze, že kodex vznikl na objednávku samotného českokrumlovského konventu, a naopak podporuje domněnku, že byl konventu věnován jeho zakladateli Rožmberky. Za donátorky bývají považovány ženské příslušnice rodu Rožmberků, nejčastěji Kateřina, vdova po Petru I. z Rožmberka, nebo Markéta, sestra Petra I. a vdova po Bavorovi III. ze Strakonice. Úvodní vyobrazení Apokalyptické ženy patří mezi nejstarší obrazové vyjádření teologické formulace o neposkvrněném početí P. Marie prosazované minority a zároveň reflektuje zasvěcení českokrumlovského klášterního kostela Božímu Tělu a Panně Marii. Je pravděpodobné, že hlavním důvodem pro vznik rukopisu byly didaktické účely františkánské komunity. Protože krumlovský konvent sdružoval mužský i ženský klášter, mohl být obrazový kodex od počátku určen přímo místním klariskám.

Od počátku existence knihovny tvořila důležitou část fondu literatura zaměřená na praktickou, tj. kazatelskou činnost. U většiny sbírek kázání pocházejících ze 14. století v českokrumlovském rukopisném fondu si však nejsme jisti, zda byly jeho součástí již v předhusitském období, nebo se do knihovny dostaly až po roce 1420. Jisté však je, že minorité kázali nejenom latinsky, ale i česky a německy, protože předhusitský Český Krumlov byl, tak jako řada dalších měst v českém království, městem s trojjazyčnou literární kulturou. Knihovna proto obsahovala i rukopisy v národních jazycích. V soupisu knihovny z roku 1502 nalezneme sedm svazků označených jako německé, z nichž je dochován pouze rukopis bible označovaný v literatuře jako *Bible Krumlovská*, který podle analýzy vznikl jako opis starší předlohy v oblasti severozápadního Slezska v roce 1380. V soupise knih z roku 1502 však není uveden sborník německých náboženských textů, sepsaný snad v roce 1388, který obsahuje cenný zápis německého překladu sekvence *Mittit ad virginem*, jehož autorem je takzvaný Mnich salcburský. Stejně tak v soupise chybí rukopis dnes nezvěstného německého žaltáře z roku 1373, který byl ještě v roce 1901 uložen v klášterní knihovně.

Jiná situace než u německých rukopisů je u rukopisů jazykově českých. V soupise knihovny z roku 1502 je uváděn pouze dnes nedochovaný český slovník s textem o umučení Kristově. Zastavme se však u staročeského sborníku náboženských textů zvaného *Krumlovský sborník*, o kterém se dříve soudilo, že byl vytvořen pro českokrumlovské klarisky. Jazyk a mysticko-moralizující charakter skladeb naznačují, že rukopis mohl být objednan pro ženský konvent, snad krumlovských klarisek. Podle tematického zaměření textů je však pravděpodobnější, že rukopis měl sloužit k pastorační činnosti, vykonávané krumlovskými minority jak v laickém prostředí, tak v sousedním klášteře klarisek. Objednavatelem bohatě iluminovaného rukopisu pro krumlovské minority mohl být sám Oldřich z Rožmberka. Netušíme však, zda se *Krumlovský sborník* skutečně stal majetkem českokrumlovského konventu, nebo zůstal v rožmberském držení. V inventáři cenností uložených na českokrumlovském hradě ze 4. března 1418 je mezi 38 rukopisy převážně teologického obsahu zapsán i rukopis „*speculum humanae salvationis cum ymaginibus*,“ který by bylo lákavé ztotožnit s *Krumlovským sborníkem*. Jisté je, že v 19. století se sborník nacházel v kaplanské knihovně, odkud byl v osmdesátých letech darován do Knihovny Národního muzea.

Husitství, které znamenalo pro řadu církevních knihoven zánik nebo období úpadku, mělo být podle starších bádání pro knihovnu českokrumlovských minoritů dobou zvýšených knižních zisků, což souviselo s postavením Krumlova jako útočiště katolicky

orientovaného obyvatelstva ze širokého okolí. Na základě analýzy vlastnických poznámek se podařilo určit rukopisy pocházející z knihovny bechyňských minoritů: NK ČK MS 53; NK ČK MS 70 a NK ČK MS 255; u dalších pěti rukopisů můžeme díky shodnému označení na štítku vztah k bechyňským minoritům pouze předpokládat. Rukopisy z jiných minoritských knihoven se v českokrumlovském fondu nalézt nepodařilo. Rukopis NK ČK MS 56 patřil podle vlastnické poznámky augustiniánům kanovníkům od sv. Desideria v Lysé nad Labem, další rukopisy pak pocházejí z majetku nám blíže neznámých jednotlivců.

V roce 1502 vznikl první známý soupis knih českokrumlovské minoritské knihovny, který je zároveň i jediným známým soupisem minoritské knihovny z období středověku u nás. Na základě rozboru tohoto pramene bylo možné určit obsahové složení knihovny na počátku 16. století. Komparace soupisu s dochovanými rukopisy přinesla i zajímavé poznatky ke složení předhusitského fondu knihovny, zanesené do přílohy č. 2.

Prvotním účelem soupisu knih z roku 1502 byla majetková evidence, o čemž svědčí i skutečnost, že byl sepsán současně se soupisem bohoslužebných předmětů. Proto jsou samotné katalogové záznamy v soupisu velice stručné a zachycují pouze zkrácené názvy rukopisů a prvotisků, které se u dochovaných knih shodují s nápisy napsanými přímo na deskách či štítcích nalepených na vazbách. V soupise je zachyceno 163 svazků, srovnáním záznamů v soupise s dochovanými svazky bylo již dříve identifikováno 47 rukopisů a 20 prvotisků. Kromě těchto rukopisů byla určena ještě skupina 17 dochovaných rukopisů, označených štítkem s rozpisem obsahu, které se v uvedeném soupise nevyskytují. Podle vlastnického vpisku a formálních znaků bylo možné připojit ještě dalších devět rukopisů, takže nakonec byla získána skupina 73 rukopisů, které tvořily z větší části fond českokrumlovské minoritské knihovny na konci 15. století. Jestliže bylo možné uvést pouze 47 paralel uvedených v soupise knihovny, je zřejmé, že část rukopisů uvedených v původním fondu se ztratila. Na druhé straně existují svazky, které se podle štítků v dané době v knihovně nacházely, ale nejsou z nějakého důvodu v katalogu uvedeny. Vzhledem k tomu, že se díky heuristickému průzkumu podařilo rozšířit skupinu rukopisů i prvotisků, které náležely do českokrumlovské minoritské knihovny, můžeme s jistotou identifikovat v soupise dalších pět rukopisů (UPM 5887 A; NK I A 55; NK XIII B 15; NK XVI D 69 a UPM G 2393 C). U dalších svazků je kvůli přílišné stručnosti a neúplnosti popisu identifikace pouze přibližná. Na základě soupisu s přihlédnutím k dochovaným svazkům je možné odhadnout, že na počátku 16. století obsahovala knihovna nejméně 200 svazků, z nichž

asi pětinu již tvořily prvotisky. Po obsahové stránce převládala kazatelská literatura (kázání, postily a legendy) a literatura nauková (učebnice rétoriky, mamotrekty a vokaluláře).

Další dochovaný katalog knihovny pochází, je nedatovaný a pochází až z poloviny 18. století. Podle katalogu byly knihy tematicky rozděleny do 23 oborových skupin, chybí však skupiny obsahující bible a biblické exegeze. Ty byly z katalogu vytrženy a ztraceny stejně jako skupina Z (Manuscripta), do které byla zařazena většina rukopisů. Vzhledem k této skutečnosti nemá katalog pro identifikaci rukopisů v knihovně téměř žádný význam.

V roce 1782 zasáhla klášter vlna josefínského rušení klášterů, což se neblaze dotklo kláštera klarisek, který byl zrušen 26. ledna 1782. Při inventarizaci majetku byl sepsán i jediný dochovaný soupis jejich knihovny, podle kterého obsahovala 59 rukopisů. Ve fondu Národní knihovny se podařilo na základě tohoto soupisu identifikovat tři české rukopisy, které bezpečně patřily českokrumlovským klariskám. Jde o rukopisy: NK XI C 6; NK XVII J 6; NK XVII E 9 a snad i NK XVII E 8, které doposud nebyly s klášterem spojovány. V knihovně klarisek se v té době nacházel i proslulý *Liber depictus*, který získala Dvorní knihovna ve Vídni spolu s dalšími knihami ze zrušených klášterů. Mezi knihovnou minoritů a klarisek existovaly úzké vzájemné vztahy, o čemž svědčí i skutečnost, že mezi rukopisy klarisek byl v době zrušení kláštera i rukopis minoritského martyrologia NK XIV B 15.

Přestože českokrumlovský minoritský konvent josefínskému rušení nakonec unikl, je důkazem plánovaného zrušení kláštera dochovaný soupis veškerého majetku z roku 1787, jehož součástí je i katalog knihovny. Katalog je pro naše účely mimořádně důležitý, protože obsahuje i oborové skupiny, které v předcházejícím katalogu chybí.

Pergamenové rukopisy foliového formátu byly v tomto katalogu zařazeny mezi tisky, jejich popis je však až na výjimky velice stručný. Přesto se podařilo ze 14 signatur přesně určit devět rukopisů; za *deperditum* můžeme označit dva z rukopisů. Ostatní rukopisy byly zařazeny do skupiny Z (Manuscripta), která obsahovala 94 rukopisů, rozdělených podle psací látky. Ve většině případů se katalogový záznam rukopisu shoduje – stejně jako v případě soupisu z roku 1502 – se štítkem nalepeným na vazbě, případně jeho zkrácenou verzí. Přestože jsou katalogové zápisy často stručné a mnohdy i nepřesné, byl pokus o přiřazení rukopisů k jednotlivým signaturám poměrně úspěšný, viz příloha č. 3. K 108 signaturám se podařilo nalézt 80 paralel, sedm z dnes dochovaných rukopisů zůstalo neurčeno. Lze tedy odhadnout, že od konce 18. století došlo ke ztrátě nebo zničení

přibližně 20 rukopisů. Vzhledem k neurčitosti popisů v katalogu se můžeme pouze domýšlet, o jaké rukopisy šlo; některé z nich jako rukopis „*Monumentum vetus*“ patřily patrně k předhusitskému fondu knihovny.

Vraťme se ještě k soupisu knihovny z roku 1502, na jehož základě jsme odhadli počet rukopisů tehdy v knihovně uložených na 150 až 160 svazků. Ve srovnání se 107 rukopisy v katalogu z roku 1787, je zřejmé, že od roku 1502 došlo ke ztrátě nejméně 50 kusů rukopisů; pravděpodobně šlo i v tomto případě zejména o nákladnější pergamenové kodexy.

V poslední části práce se do popředí dostávají archivní materiály, z nichž většina nebyla doposud badateli využita. Přestože jde o dokumenty z 19. a 20. století, nepostrádají důležitost i pro předhusitské dějiny fondu, protože objasňují majetkové přesuny týkající se z velké části kodexů ze 14. století. O některých z těchto rukopisů panovaly ve starší literatuře pochybnosti o jejich příslušnosti do českokrumlovské minoritské knihovny. Proto byla u všech rukopisů, které se dostaly v 19. a 20. století mimo vlastní knihovnu ať už prodejem, nebo krádeží, provedena na základě vlastnických poznámek a původních signatur jejich identifikace v dochovaném soupisu knihovny z roku 1502 i v pozdějších katalozích knihovny.

Ukázalo se, že celková stagnace konventu v 19. století se promítla i do péče o knihovnu, což vyplývá i z dalšího dochovaného katalogu knihovny z roku 1829, ze kterého je patrná snaha o nové uspořádání knihovny. Katalog však pro studium dochování rukopisného knižního fondu kláštera nemá žádný význam, protože v oborové skupině Z uvádí bez bližších popisů pouze celkový počet rukopisů.

Od druhé poloviny století začal knihovní fond narůstat díky nákupu nové odborné literatury a časopisů, historické části fondu však chyběla soustavná péče, o čemž svědčí zveřejněné svědectví o nevhodném uložení historické části knihovny od historika Jana Peiskra, který navštívil Krumlov při svých prázdninových cestách v osmdesátých letech 19. století. Jan Peisker kromě sběru národopisného materiálu pátral i po dochovaných rukopisných památkách, které se snažil získat pro pražské knihovny. Je proto možné, že tři rukopisy, pocházející s jistotou z knihovny českokrumlovských minoritů, získala Knihovna Národního muzea právě jeho zásluhou: KNM XIV D 14; KNM XVI G 9; KNM III E 28.

Situace v knihovně se zlepšila až s příchodem knihovníka Karla Štěpána Vodičky, který ji znovu utřídil, vypracoval lístkový katalog a knihovnu otevřel badatelům. V létě roku 1893 si knihovnu prohlédl František Borovský, v té době správce knihovny

Uměleckoprůmyslového muzea, který se při svých cestách snažil o získání nových muzejních exponátů. Z korespondence s Karlem Chytillem jasně vyplynulo, že jednal v minoritském klášteře o prodeji knih. O prodeji těchto rukopisů se nedochovala v klášterním archivu žádná zpráva, jsme proto odkázáni pouze na inventární knihy vedené v Uměleckoprůmyslovém muzeu, které obsahují u nakupovaných předmětů poměrně podrobné popisy. Na jejich základě bylo zjištěno, že muzeum z českokrumlovské minoritské knihovny zakoupilo v letech 1894–1896 celkem šest rukopisů: UPM 5600 B; UPM 5818 B; UPM 5887 A; UPM 5888 D; UPM 5889 C; UPM 6945 C, šest prvotisků a jednu postinkunábuli.

Důležitou roli při prodeji knih sehrál patrně i Karel Vodička, který je v inventární knize označen při prodeji některých svazků jako prodávající. Navíc je jako prodávající označen i u dalších 28 svazků, prvotisků a paleotypů, které muzeum zakoupilo v roce 1896. Tato skutečnost spolu s tím, že sám Vodička byl majitelem rozsáhlé knihovny, vedla některé autory k tvrzení, že se jedná o prodej tzv. „*Vodičkovy sbírky*“, případně k úvahám, že i tyto svazky pocházejí z českokrumlovské minoritské knihovny. Na základě dochované korespondence mezi Františkem Borovským a českokrumlovským kaplanem Janem Cabalem z léta roku 1896 se podařilo prokázat, že tyto knihy ve skutečnosti pocházejí z kaplanské knihovny u kostela sv. Víta v Českém Krumlově.

V průběhu první světové války a krátce po ní pak došlo v minoritské knihovně k několika vážnějším ztrátám. Některé z odcizených rukopisů pak zakoupila z Neubertova a Zinkova antikvariátu v letech 1923–24 tehdejší Universitní knihovna v Praze. Tyto rukopisy jsou dnes součástí jejího kmenového fondu: NK I A 55; NK I G 55; NK I H 15; NK I H 16; NK I H 17; NK XII F 35; XII F 36; XVI D 69.

V létě roku 1938 zasáhl do osudů minoritské knihovny tehdejší ředitel Uměleckoprůmyslového muzea Karel Herain, který navrhl kvardiánovi českokrumlovského konventu Stanislavu Vítkovi odvoz nejcennějších památek do Prahy. Podle dochované korespondence odvezl Karel Herain 21. září 1938 do Prahy z minoritského konventu 65 středověkých rukopisů spolu s listinami a soškou gotické Madony. Po dobu války zůstaly českokrumlovské rukopisy umístěny patrně společně se sbírkami Uměleckoprůmyslového muzea, po válce byly uloženy jako deponát v tehdejší Univerzitní, dnešní Národní knihovně, kde je nacházejí dodnes. Jelikož knihovna převzala pouze 63 rukopisů, domníval se Josef Hejnic, že chybějícími dvěma rukopisy jsou známé rukopisy ze sbírek (UPM 5 600 B; UPM 5 818 B), které si muzeum tehdy ponechalo a zařadilo do svých sbírek. Ve skutečnosti byly oba rukopisy získány koupí už v roce 1894.

V roce 1961 však získalo Uměleckoprůmyslové muzeum z pozůstalosti po Ludmile Herainové, vdově po Karlu Herainovi, další dva středověké rukopisy. Na základě srovnání rukopisů s dochovaným soupisem z roku 1502 a katalogem knihovny z roku 1787 se podařilo prokázat, že jde o ony dva chybějící svazky (UPM G 2418 C; UPM G 2393 C), původně pocházejí z českokrumlovské minoritské knihovny.

Práce ukázala, že k rozšíření znalostí o nejstarší části fondu může kromě studia samotných rukopisů napomoci i využití soupisů a katalogů knihovny, na jejichž základě je možné postihnout zejména kvantitativní proměny rukopisného fondu. Zajímavé výsledky přineslo studium archivních materiálů, které přispělo k identifikaci dalších rukopisů patřících do českokrumlovské knihovny. Českokrumlovská minoritská knihovna tak představuje se svými 90 dochovanými středověkými rukopisy jednu z nejzachovalejších středověkých knihoven v českých zemích.

VYBRANÉ PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY NETIŠTĚNÉ

A) RUKOPISY

Jihočeská vědecká knihovna České Budějovice, Oddělení rukopisů a starých tisků ve Zlaté Koruně

1 CK 4; 1 CK 7; 1 CK 8; 1 CK 9; 1 CK 10; 1 CK 20; 1 CK 24

Knihovna Národního muzea Praha

III E 28; XIV D 14; XVI G 9

Národní knihovna České republiky Praha

I A 55; I G 55; I H 15; I H 16; I H 17; VI B 9; XII F 35; XII F 36; XIII A 1a; XIII A 1b; XIII B 1; XIII C 11; XIII C 14; XIII H 3r; XIV B 15; XVI D 69

Minorité Český Krumlov: MS 2; MS 3; MS 5; MS 6; MS 7; MS 8; MS 9; MS 10; MS 42; MS 53; MS 54; MS 55; MS 56; MS 57; MS 58; MS 59; MS 60; MS 61; MS 62; MS 63; MS 65; MS 66; MS 67; MS 68; MS 69; MS 70; MS 73; MS 95; MS 96; MS 97; MS 98; MS 99; MS 100; MS 101; MS 102; MS 138; MS 139; MS 141; MS 142; MS 143; MS 144; MS 145; MS 146; MS 148; MS 149; MS 185; MS 186; MS 188; MS 189; MS 190; MS 191; MS 192; MS 248; MS 249; MS 250; MS 251; MS 252; MS 253; MS 254; MS 255; MS 257; MS 258; MS SS

Uměleckoprůmyslové muzeum Praha

G 2393 C; G 2418 C; 5600 B; 5818 B; 5887 A; 5888 D; 5889 C; 6945 D

B) ARCHIVNÍ PRAMENY

Archiv Národní knihovny ČR

Věřejná a univerzitní knihovna 1777–1918, kláštery (klarisky Český Krumlov)

Národní archiv Praha

Česká státní účtárna, karton 311, inv. č. 2039

Františkáni – provincialát a konvent, Praha karton 78, inv. č. 2473, fasc.8.

Státní oblastní archiv Třeboň

Minorité Český Krumlov, Liber magistralis I.-V., př. č. 22/96; 50–53.

Uměleckoprůmyslové muzeum Praha

Centrum dokumentace, fond A (registratura UPM) a osobní pozůstalost Františka Borovského.

PRAMENY VYDANÉ, KATALOGY RUKOPISŮ

BARTOŠ František Michálek, *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze I.-II.*, Praha 1926–1927.

BRODSKÝ Pavel, *Katalog iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze*, Praha 2000.

EMLER Josef, *Dvě nekrologia krumlovská*, VKČSN 1887, s. 198–227.

Guide to manuscript collections in the Czech Republic = Průvodce po rukopisných fondech v České republice, Marie TOŠNEROVÁ (red.), Praha 2011.

HEJNIC Josef, *Českokrumlovský soupis knih z roku 1502*, LF 99, 1976, s. 172–180.

Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek. Mitteleuropäische Schulen III. (ca. 1350–1410). Böhmen-Mähren-Schlesien-Ungarn. Bearb. Ulrike JENNI – Maria THEISEN unter Mitarbeit von Karel STEJSKAL, Wien 2004.

KLIMESCH Johann Matthäus (ed.), *Urkunden- und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinnen-Klosters in Krummau*, Prag 1904.

RYBA Bohumil, *Soupis rukopisů a starých tisků z fondu Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích III., Rukopisy z různých klášterních knihoven v jižních Čechách*, České Budějovice 1985.

SCHMIDT Gerhard – UNTERKIRCHER Franz, *Krumauer Bildercodex. Österreichische Nationalbibliothek Codex 370*. Einführung Gerhard Schmidt. Transkription und Übersetzung Franz Unterkircher. 2 Bde (Codices selecti 13). Graz 1967.

TRUHLÁŘ Josef, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur I-II.*, Pragae 1905-1906.

TRUHLÁŘ Josef, *Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a universitní knihovny pražské*, Praha 1906.

TŘÍŠKA Josef, *Středověký literární Krumlov*, LF 84, 1961, s. 94–99.

WEBER Jaroslav (=KADLEC) – TŘÍŠKA Josef – SPUNAR Pavel, *Soupis rukopisů v Třeboni a Českém Krumlově*, Praha 1958.

Elektronické zdroje

HANDSCHRIFTENCENSUS, DOSTUPNÉ na [www](http://www.handschriftencensus.de/19816):

<<http://www.handschriftencensus.de/19816>>

MANUSCRIPTORIUM, DOSTUPNÉ na [www](http://www.manuscriptorium.com): <<http://www.manuscriptorium.com>>

LITERATURA

[A. D.], *Peiskrova činnost knihomilská*, Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze 1957, č. 2–3, s. 14–16.

BAJGER Matyáš Franciszek, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu století*. Rigorózní práce. Ostrava, Ostravská univerzita 2008. [online] Dostupné na [www](http://bajger.wz.cz/frk): <<http://bajger.wz.cz/frk>>

BAJGER Matyáš Franciszek, *Cesty knihoven františkánských řádů v první polovině 20. století*, *Knihy a dějiny* 16/17, 2009–2010, s. 76–111.

BERNT Alois, *Eine neue Bibelübersetzung des 14. Jahrhundert*, *MVGDB* 38, 1900, s. 353–393.

BERNT Alois, *Ein neuer deutscher Psalter vom Jahre 1373*, *MVGDB* 39, 1901, s. 23–52.

BOK Václav, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova ve 14. a 15. století se zvláštním zřetelem k německé literatuře*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 425–442.

BOKOVÁ Hildegard, *Ein Denkmal kirchlicher Gebrauchsliteratur des 14. Jh. aus Krummau*, *AUC Philologica* 3, *Germanistica Pragensia* 11, 1993, s. 35–43.

BUBEN Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, III.* díl, 1–2. sv., *Žebravé řády*, Praha 2006–2007.

BUZAS Ladislaus, *Deutsche Bibliotheksgeschichte des Mittelalters*, Wiesbaden 1975.

COSTA Francesco, *Biblioteche francescane medievali. Tipologie, contenuti, vicende storiche*, in: *Archivi – Biblioteche – Beni e Centri culturali*, Gino ZANOTTI (ed.), Assisi 1991, s. 215–283.

Český Krumlov: od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví, Martin GAŽI (ed.), České Budějovice 2010.

- FELD Helmut, *Franziskus von Assisi und seine Bewegung*, Darmstadt 1996.
- GROLLOVÁ Jana – RYWIKOWÁ Daniela, *Militia est vita hominis: sedm smrtelných hříchů a sedm skutků milosrdenství v literárních a vizuálních pramenech českého středověku*, České Budějovice 2013.
- Handbuch der Bibliothekswissenschaft, Bd. III/1, Geschichte der Bibliotheken*. Hrsg. von Georg LEYH, Wiesbaden 1955².
- HEJNIC Josef, *Českokrumlovská latinská škola v době rožmberské*, Rozpravy ČSAV– řada společenských věd 82 (1972), sešit 2.
- HEJNIC Josef, *O minoritské knihovně v České Krumlově*, LF 118, 1995, s. 60–90.
- HLAVÁČEK Ivan, *O studiu středověkých knižních katalogů*, in: Sborník prací k počtě 75. narozenin akademika Václava Vojtíška, AUC – Philosophica et historica 2, 1958, s. 179–193.
- HLAVÁČEK Ivan, *Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích*, Příspěvek ke kulturním dějinám českým, AUC – Philosophica et historica. Monographia XI, 1965.
- HLAVÁČEK Ivan, *Úvod do latinské kodikologie*, Praha 1994².
- HLAVÁČEK Ivan, *Přehledné dějiny českých a moravských knihoven do počátku novověku (cca 1526)*, in: Jiří CEJPEK a kol., *Dějiny knihoven a knihovnictví*, Praha 2002², s. 79–114.
- HLAVÁČEK Ivan, *Knihy a knihovny v českém středověku*. Studie k jejich dějinám do husitství, Praha 2005.
- HOLZAPFEL Heribert, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Breisgau 1909.
- HONEMANN Volker, *Die Bibliothek des Görlitzer Franziskanerklosters im Mittelalter. Ein Beitrag zur weiteren Erforschung des franziskanischen Buchwesens*, in: Europa und die Welt in der Geschichte. Festschrift zum 60. Geburtstag von Dieter Berg, hg. Raphaela AVERKORN – Raimund HAAS – Bernd SCHMIES, Bochum 2004, s. 364–375.
- HRADILOVÁ Marta, *Výpovědní hodnota katalogů knihovny českokrumlovského konventu minoritů*, in: K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Jazyk a řeč knihy, České Budějovice 2009, s. 395–403.
- HRADILOVÁ Marta, *Rukopisy a prvotisky českokrumlovských minoritů ve sbírkách Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*, StR 40, 2010, s. 91–108.
- IRIARTE Lazáro, *Der Franziskusorden. Handbuch der franziskanischen Ordensgeschichte*, Altötting 1984.
- KADLEC Jaroslav, Petr II. z Rožmberka, Strahovská knihovna 70–71, 1970–1971, s. 89 – 98.
- Knižní vazba 15.–20.století*, Iva JANÁKOVÁ – Radim VONDRÁČEK (ed.), Praha, Mezinárodní asociace bibliofilů 1995.
- KRÁSA Josef, (Rec.) *Schmidt Gerhard – Unterkircher Franz, Krumauer Bildercodex. Österreichische Nationalbibliothek Codex 370*, Umění 16, 1968, s. 419–422.
- KRÁSA Josef, *Dva rukopisy pozdního 13. století*, Umění 32, 1984, s. 206–218.
- KRÁSA Josef, *Knižní malba*, in: Dějiny českého výtvarného umění I., Praha 1984, s. 405–439.
- KUBÍKOVÁ Anna, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.
- KUBÍKOVÁ Anna, *Petr I. z Rožmberka a jeho synové*, České Budějovice 2011.
- LAWRENCE Hugh, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno, Centrum pro studium demokracie, Praha, Vyšehrad 2001.
- LE GOFF Jacques, *Svatý František z Assisi*, Vyšehrad 2004.
- LIFKA Bohumil, *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*, Praha 1980.

- MAŠKOVÁ Věra, Počátky minoritského a klariského kláštera v Českém Krumlově, in: Českokrumlovsko v době prvních Lucemburků 1310–1380, Český Krumlov 1996, s. 48–55.
- MATĚJČEK Antonín – ŠÁMAL Jindřich, Legendy o českých patronech v obrázkové knize ze XIV. stol., Praha 1940.
- MENCL Václav a kol., Český Krumlov: jeho život a umělecký růst, Praha 1948.
- MOUREK Václav Emanuel, Krumauer Papiercodex altdeutscher geistlicher Texte, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1890, Praha 1891, s. 410–448.
- MOUREK Václav Emanuel, Krumauer altdeutsche Perikopen vom J. 1388, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1892, Praha 1893, s. 176–202.
- MOUREK Václav Emanuel, *Zum Dialekt der Krumauer altdeutschen Perikopen vom J. 1388*, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1892, Praha 1893, s. 191–202.
- MROZOWICZ Wojciech, *O katalogach biblioteki franciszkanów zgorzeleckich w średniowieczu*, Roczniki Biblioteczne 45, 2001, s. 167–197.
- 800 Jahre Franz von Assisi, *franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters*, Johannes GRÜNDLER (ed.), Wien 1982.
- ROEST Bert, *Franciscan Libraries and the Access to Books*, in: A History of Franciscan Education (c.1210–1517), Leiden-Boston-Köln 2000 (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance 11), s. 197–234.
- Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, Jaroslav PÁNEK - Martin GAŽI (ed.), České Budějovice 2011.
- RYWIKOVÁ Daniela, *The Question of the Krumlov Miscellanea: The Chalice as Utraquist Symbol?*, Umění 57, 2009, s. 349–363.
- SCHLOTHEUBER Eva, *Die Franziskaner in Göttingen. Die Geschichte des Klosters und seiner Bibliothek*, Werl 1996.
- SCHMIDT Gerhard, *Der Codex 370 der Wiener Nationalbibliothek*, Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte 17, 1956, s. 14–48.
- SCHMIDT Gerhard, *Fresken von Strakonice und der Krumauer Bildercodex*, Umění 41, č. 3–4, 1993, s. 145–152.
- SCHMIDT Valentin, *Das Krummauer Heilthumfest*, Festschrift des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, Praha 1902, s. 117–125.
- SOUKUPOVÁ Helena, *Iluminované rukopisy z kláštera blahoslavené Anežky v Praze Na Františku*, ČNM – řada historická 153, 1984, s. 69–97.
- SOUKUPOVÁ Helena, *Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově*, Průzkumy památek 6, 1999, č. 2, s. 69–86.
- SOUKUPOVÁ Helena, *Anežský klášter v Praze*, Praha 2011².
- STEJSKAL Karel, *Poznámky ke Krumlovskému sborníku*, Umění 45, 1997, s. 93–96.
- Středověké umělecké řemeslo ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*, Dagmar HEJDOVÁ (ed.), Praha 1986
- ŠIMÁK Josef Vítězslav, *Jan Peisker*, Praha 1933.
- ŠIMŮNEK Robert – LAVIČKA Roman, *Páni z Rožmberka 1250–1520: jižní Čechy ve středověku: kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011.
- ŠMAHEL František, *Záhady dvou Žižků a Žižkova věku*, Husitský Tábor 3, 1980, s. 5–50.
- ŠMAHEL František, *Intra et extra muros. Spoleczna rola franciszkanów obserwantów i klarysek na ziemiach czeskich od połowy XIV do końca XV wieku*, in: Zakony franciszkańskie w Polsce I. Red. Jerzy KŁOCZOWSKI, Lublin 1983, s. 275–325.
- ŠPINAR Jindřich, *Bechyně, Český Krumlov, Jindřichův Hradec – charakteristika knihoven řádu sv. Františka*, in: K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, Opera romanica I., České Budějovice 2000, s. 215–221.

- TADRA Ferdinand, *Ukazování sv. ostatků v Č. Krumlově v XIV. věku dle rukopisu 14. století*, Časopis Musea Království českého 54, 1880, s. 432–437.
- TADRA Ferdinand, *Ukazování sv. ostatků v Českém Krumlově v XIV. věku*, Časopis Musea Království českého 73, 1899, s. 173–174.
- TRÍŠKA Josef, *Středověký literární Krumlov*, LF 84, 1961, s. 85–101.
- UHLÍŘ Zdeněk, *Thanatologicko-eschatologická tematika v rukopisech českokrumlovských minoritů*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska. Sborník z 3. odborné konference, Olomouc 5.–6. října 1993, Olomouc 1993, s. 45–49.
- VESELÁ Lenka, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005.
- VOIT Petr, *Encyklopedie knihy: starší tisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2006.
- VOLF Josef, *Vášeň amanuense Peiskeřička*, Vitrinka, 10, 1933, č. 5, s. 161–165.